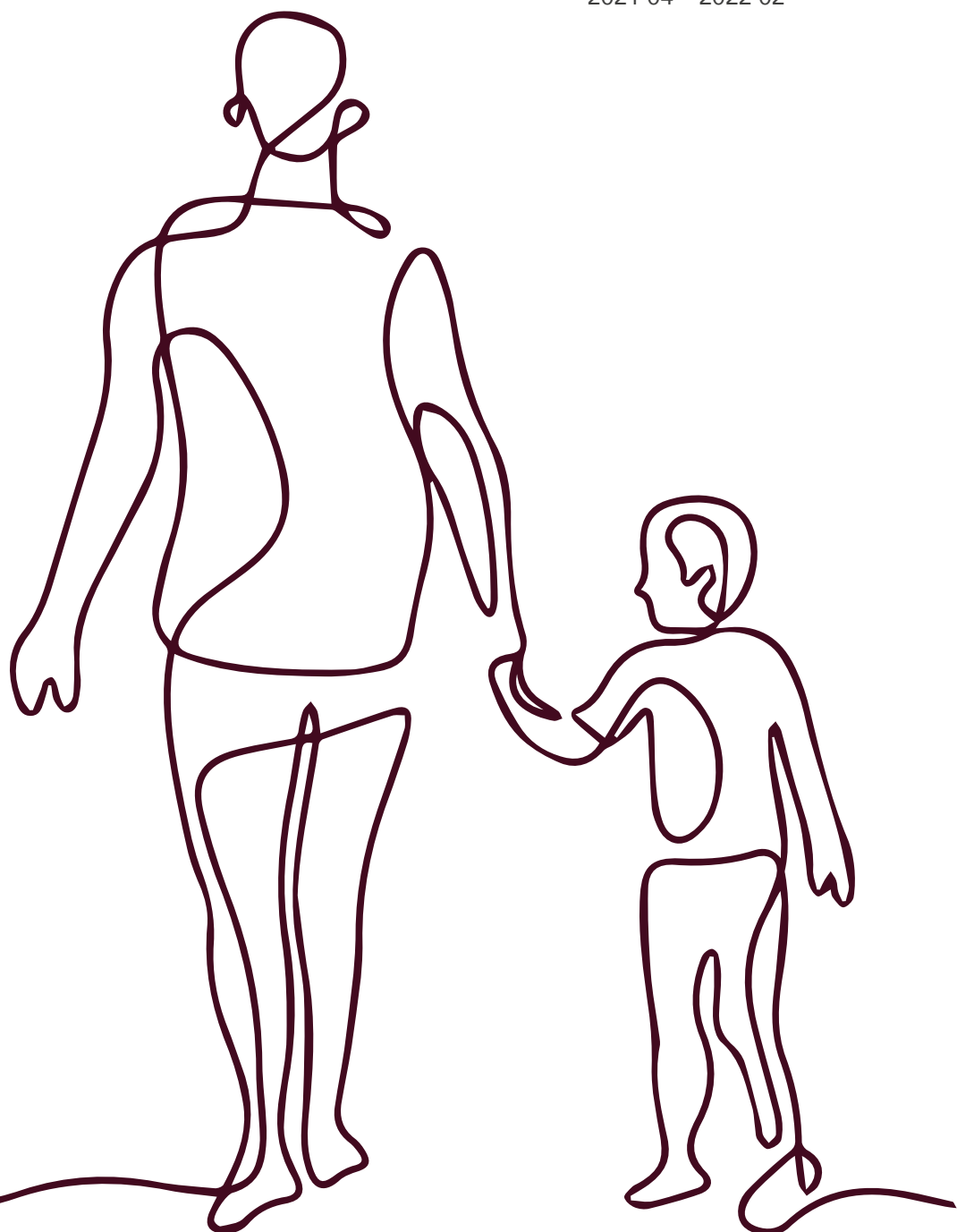

UŽSIENIEČIŲ IŠSIUNTIMO STEBĖSENOS ATASKAITA

2021 04 – 2022 02

TURINYS

3	————	1. Įvadas
4	————	2. Tarptautiniai išsiuntimo standartai
10	————	3. Stebint išsiuntimo procedūrą užfiksuoti atvejai
10	—————	3.1 Geroji praktika
14	—————	3.2 Trūkumai ir kiti išsiuntimo stebėtojų komentarai
16	————	4. Išvados ir rekomendacijos

Projektas yra bendrai finansuojamas iš
Prieglobsčio, migracijos ir integracijos
fondo 2014–2020 metų nacionalinės
programos lėšų

PMIF
Prieglobsčio, migracijos
ir integracijos fondas

**DIVERSITY
DEVELOPMENT
GROUP**

Iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014–2020 metų nacionalinės programos finansuojamas projektas „Išsiuntimo operacijų stebėseną“, projekto nr. PMIF-3.1.4-K-02-001.

IVADAS

Išsiuntimo procedūrų stebėtojai vykdo trečiųjų šalių (ne ES valstybių narių) piliečių arba asmenų be pilietybės, kurie yra Lietuvos Respublikoje (toliau – LR) ir neatitinka arba nebeatitinka atvykimo ir (arba) buvimo LR sąlygų bei yra išsiunčiami iš LR, išsiuntimo stebėseną.

Išsiuntimo operacijų stebėtojų paskirtis yra pateikti nepriklausomą vertinimą, ar institucija, vykdydama sprendimą išsiųsti užsienietį arba sprendimą dėl kitos valstybės priimto sprendimo, ar galima išsiųsti užsienietį, laikosi reikalavimų, kurie įtvirtinti 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių gražinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (toliau – Gražinimo direktyvoje), 2005 m. gegužės 4 d. Europos Tarybos Ministrų kabineto Dvidešimtyje gairių dėl priverstinio gražinimo (CM(2005)40), Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą (CPT) standartuose, taip pat kitų tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų reikalavimų ir rekomendacijų kalbant apie užsieniečių išsiuntimą, ir ar užtikrinamos išsiunčiamų užsieniečių pagrindinės žmogaus teisės ir orumas per visą išsiuntimo procedūrą. Nepriklausomi stebėtojai nesikiša į išsiuntimo procedūrą, tačiau jai pasibaigus gali išsakyti pareigūnams pastabas ir rekomendacijas.

Išsiuntimo procedūros stebėtojai stebi, vertina ir analizuoja duomenis apie faktinę išsiuntimo procedūrą, kuri apima užsieniečio išvykimą iš sulaikymo arba kitos užsieniečio buvimo vietos, jei jis nėra sulaikytas, vykimą iki pasienio kontrolės punkto ir užsieniečio perdavimą užsienio valstybės pasienio pareigūnams arba vykimą iki Tarptautinio Vilniaus oro uosto, arba vykimą iki

užsienio valstybės, į kurią jis išsiunčiamas, oro uosto ir užsieniečio perdavimą tos valstybės kompetentingiems pareigūnams. Stebint išsiuntimo operacijas vertinami tokie gražinimo ir išsiuntimo procedūros aspektai: sulaikymas iki išsiunčiant, išsiunčiamo asmens informavimas, bendradarbiavimas su išsiunčiamu asmeniu, asmens sveikatos būklės įvertinimas, laisvę ribojančių priemonių taikymas, aprūpinimas geriamuoju vandeniu ir maistu, išsiunčiamo asmens bagažas, kelionpinigiai, lydintys pareigūnai, pašalinių dėmesio atkreipimas į išsiunčiamą asmenį, savanoriško grįžimo skatinimas.

Šioje ataskaitoje bus apibendrintos įžvalgos ir rekomendacijos remiantis 2021 m. balandį–2022 m. vasarį vykdytomis 6 išsiuntimo operacijų stebėsenomis, kurių metų iš LR į kilmės šalis buvo išsiųsti 6 užsieniečiai. Po vieną užsienietį buvo išsiųsta į Uzbekistaną, Ukrainą, Turkiją, Sakartvelą, Moldovą ir Iraką. Vis tik atkreiptinas dėmesys, kad 2021 m. buvo vykdomi iš viso 56 užsieniečių išsiuntimai, tačiau informacija buvo gauta apie 20 planuojamų išsiuntimų, kurių metu buvo planuota išsiųsti 24 užsieniečius.

Pirmojoje ataskaitos dalyje bus aptariami tarptautiniai išsiuntimo standartai, o antrojoje dalyje geroji išsiuntimo procedūrų vykdymo praktika bei pastebėti trūkumai, kuriuos užfiksavo nepriklausomas(-a) išsiuntimo stebėtojas(-a). Pabaigoje pateikiamos bendros šios ataskaitos autorių ir nepriklausomų stebėtojų suformuluotos išvados ir rekomendacijos. Išsiunčiant fiksuotos aplinkybės neatspindi visų išsiuntimo operacijų, tačiau suteikia įžvalgų apie tai, kaip būtų galima išvengti trūkumų ir ką patobulinti siekiant per operacijas laikytis žmogaus teisių principų.

2. TARPTAUTINIAI IŠSIUNTIMO STANDARTAI

Šioje ataskaitos dalyje pristatomi tarptautiniai standartai, kuriais remiantis turėtų būti vykdoma išsiuntimo procedūrų stebėseną.

2.1 SULAIKYMAS IKI IŠSIUNČIANT

Kaip nurodoma Gražinimo direktyvoje, „15 straipsnis: Sulaikymas 1. Valstybės narės gali sulaikyti trečiosios šalies pilietį, kuriam taikoma gražinimo tvarka, tik tam, kad parengtų gražinimą ir (arba) įvykdytų išsiuntimo procesą (nebent konkrečiu atveju gali būti veiksmingai taikomos kitos pakankamos, tačiau švelnesnės priverstinės priemonės), visų pirma, kai: a) esama pasislėpimo pavojaus arba b) atitinkamas trečiosios šalies pilietis vengia pasirengimo gražinimui ar išsiuntimui proceso, arba jiems trukdo. Sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir būti taikomas tik tol, kol tinkamai vykdomas pasiruošimas išsiuntimui. <...> 5. Sulaikymas trunka tol, kol tenkinamos 1 dalyje nustatytos sąlygos ir jis yra būtinas siekiant užtikrinti sėkmingą išsiuntimą. Kiekviena valstybė narė nustato sulaikymo laikotarpio ribą, kuri negali viršyti šešių mėnesių.“

LR Užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatos leidžia sulaikyti užsieniečių, kuris neteisėtai atvyko į LR arba neteisėtai joje yra, arba kai siekiama užsieniečių, kuris neįleidžiamas į LR, grąžinti į valstybę, iš kurios jis atvyko¹. Šiame įstatyme taip pat yra įtvirtintos alternatyviosios sulaikymo priemonės, pvz., įpareigojimas nustatytu laiku periodiškai atvykti į atitinkamą teritorinę policijos įstaigą, įpareigojimas ryšio priemonėmis nustatytu laiku pranešti atitinkamai teritorinės policijos įstaigai apie savo buvimo vietą ir kt.². Šios alternatyviosios sulaikymo priemonės gali būti pritaikytos tik tiems užsieniečiams, kurie turi gyvenamąją vietą Lietuvoje. O apgyvendinti Užsieniečių registracijos centre (toliau – URC) netaikant judėjimo laisvės apribojimų galima tik prieglobsčio prašytojus, bet ne kitokį teisinį statusą turinčius užsieniečius³.

Vadovaujantis Užsieniečių teisinės padėties įstatymo 113 str. 2 d., užsieniečiai gali būti sulaikyti tik tada, kai sulaikymas yra būtinas sprendimui dėl gražinimo ar išsiuntimo vykdyti, pvz., jeigu užsieniečiai gali pasislėpti vengdamas išsiuntimo⁴.

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar taikomos Užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatos ir nesulaiko tų užsieniečių, kurie buvo pateikę prašymą suteikti prieglobstį Lietuvoje, nors dėl jų ir yra priimtas galutinis neigiamas sprendimas; ar sulaikomi užsieniečiai pasinaudojo Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro (toliau – TMO) siūloma savanoriško grįžimo pagalba; ar užsieniečiai sulaikomi juos grąžinus į Lietuvą pagal Dublino reglamentą.

1. 2021 m. sausio 12 d. išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

2. LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 115 str. 2 d. 1-5 p.

3. LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 115 str. 2 d. 5 p.; 115 str. 5 d.

4. LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 113 str. 2 d.

2.2 IŠSIUNČIAMO ASMENS INFORMAVIMAS

Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (CPT) standartai: „V. Užsieniečiai, kuriems laisvė atimta pagal užsieniečių teisinę padėtį reglamentuojančius įstatymus:

30. Sulaikyti imigrantai, taip pat kaip ir kitų kategorijų asmenys, kuriems atimta laisvė, turėtų nuo pat sulaikymo pradžios turėti teisę informuoti pasirinktą asmenį apie savo padėtį ir kreiptis į advokatą bei gydytoją. Be to, jie turėtų būti nedelsiant ir jiems suprantama kalba informuoti apie savo teises ir taikomas procedūras. <...> sulaikytiems imigrantams turėtų būti sistemingai pateikiamas dokumentas, kuriame būtų išaiškinama jiems taikoma procedūra ir išdėstomos jų teisės. Šis dokumentas turėtų būti paruoštas tokiomis kalbomis, kuriomis dažniausiai kalba tokie asmenys, ir, jei reikia, turėtų būti suteikiamos vertėjo paslaugos. <...>

41. Prieš sulaikytų imigrantų išsiuntimo operaciją būtina imtis priemonių, kurios padėtų atitinkamiems asmenims organizuoti savo sugrįžimą, ypač dėl šeiminių, darbo ir psichologinių problemų. Svarbu, kad sulaikyti imigrantai būtų iš anksto informuojami apie išsiuntimą ir galėtų psichologiškai susitaikyti su tuo, turėtų galimybę informuoti turinčius apie tai žinoti žmones ir susirinkti asmeninius daiktus. <...>“

CPT standartuose reikalaujama iš anksto informuoti sulaikytus užsieniečius apie išsiuntimą, kad jie galėtų psichologiškai susitaikyti su šiuo faktu⁵.

LR vidaus reikalų ministro 2012 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 1V-382 patvirtintas Sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per LR teritoriją priėmimo ir jų vykdymo tvarkos aprašas (toliau – Išsiuntimo ir grąžinimo tvarkos aprašas) įpareigoja valstybės institucijų pareigūnus nedelsiant supažindinti užsienietį jam suprantama kalba su priimtu sprendimu dėl jo įpareigojimo išvykti, grąžinimo, išsiuntimo ar kitos valstybės sprendimo vykdymo⁶.

CPT standartai taip pat numato, kad sulaikyti užsieniečiai turi būti nedelsiant ir jiems suprantama kalba informuoti apie savo teises ir taikomas procedūras, prireikus turi būti suteikiamos vertėjo paslaugos. CPT standartuose numatyta, kad užsieniečiai turi būti supažindinti su savo teisėmis ir jiems taikomomis procedūromis, užsieniečiams turi būti padedama organizuoti savo sugrįžimą⁷.

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar užsienietis informuotas apie išsiuntimą pakankamai anksti, kad spėtų tam pasirengti psichologiškai, susiruošti daiktus, susisiekti su kilmės valstybėje esančiais giminaičiais ir pan.; ar užsienietis buvo informuotas apie išsiuntimą gimtąja arba jam gerai suprantama kalba; ar užsienietis buvo tinkamai informuotas apie visas svarbias išsiuntimo detales – kiek laiko užtruks išsiuntimo procedūra, ar per kelionę bus maitinimas, koks kelionės maršrutas.

⁵ Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką, žeminantį elgesį ir baudimą (CPT).

⁶ Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 1V-429 „Dėl sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, 2012 m. gegužės 15 d. Nr. 1V-382, 31.2 ir 56.1 p.

2.3 PAŽEIDŽIAMŲ ŽMONIŲ, ŠEIMOS IR VAIKŲ APSAUGA

Tarptautinės migracijos organizacijos 2005 m. gražinimo valdymo ES valstybėse narėse ir Rumunijoje gerosios praktikos studija: „3.4. Institucinė struktūra <...> Valstybėms rekomenduojama imtis ypatingų priemonių gražinant pažeidžiamus asmenis.“

Europos Tarybos Ministrų Komiteto Dvidešimtyje gairių vykdant priverstinį išsiuntimą: „Gairė Nr. 11. Vaikai ir šeimos 1. Vaikai sulaikomi tik kraštutiniais atvejais ir tik trumpiausiam įmanomam laikotarpiui. 2. Šeimoms, sulaikytoms iki išsiuntimo, turėtų būti skirtos atskiros patalpos, užtikrinančios pakankamą privatumą. <...>.“

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar pažeidžiamas užsienietis buvo sulaikytas; ar specialiųjų poreikių turintis (pvz., psichinę negalią) užsienietis yra lydymas socialinio darbuotojo ir, esant poreikiui, psichikos sveikatos eksperto; ar sulaikytai šeimai buvo skirtos atskiros ir privatumą užtikrinančios patalpos; ar išsiunčiant šeimas su vaikais laikomasi šeimos vienybės ir vaiko interesų prioriteto principų.

2.4 BENDRADARBIAVIMAS SU IŠSIUNČIAMU UŽSIENIEČIU

Europos Tarybos Ministrų Komiteto Dvidešimtyje gairių vykdant priverstinį išsiuntimą: „Gairė Nr. 15. Bendradarbiavimas su išsiunčiamais asmenimis 1. Siekdamas apriboti prievartos priemonių taikymą, valstybės institucijos turėtų stengtis visose išsiuntimo procedūros stadijose bendradarbiauti su išsiunčiamu asmeniu, kad jis laikytųsi pareigos išvykti iš šalies.

“Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar kelionės būdas ir maršrutas su užsieniečiu derinamas iš anksto; ar pareigūnai padėjo užsieniečiui pasirengti kelionei; ar pasirūpinta, kad užsienietis galėtų išsikeisti pinigų kelionei namo; ar atmosfera keliaujant iki užsieniečio išvykimo vietos (valstybės sienos ar oro uosto) yra draugiška; ar bandant užtikrinti užsieniečio bendradarbiavimą buvo gašdinama ar naudojama kitokio pobūdžio psichologinė prievarta.

2.5 GALIMYBĖ SUSISIEKTI SU ARTIMAISIAIS KILMĖS VALSTYBĖJE

Lietuvos teisės aktai ir tarptautiniai dokumentai tiesiogiai nenumato išsiunčiamo asmens teisės susisiekti su artimaisiais kilmės valstybėje. Tačiau kitų valstybių geroji praktika (pvz., Danijos pabėgėlių tarybos ir Danijos nacionalinės policijos parengta užsieniečių išsiuntimo gerosios praktikos apžvalga) rekomenduoja sudaryti galimybę išsiunčiamiems užsieniečiams susisiekti su artimaisiais, kad šie galėtų juos pasitikti atvykus į kilmės valstybę⁸.

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar užsieniečiai buvo informuoti apie galimybę susisiekti su artimaisiais; ar užsieniečiui buvo suteikta galimybė susisiekti su artimaisiais telefonu ar kitu būdu prieš išsiuntimą.

7. Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką, žeminantį elgesį ir baudimą (CPT).

8. Danish Refugee Council and Danish National Police, Lessons Learned and Best Practices: Preparation and Implementation of Return Operations in Denmark and EU Member States.

2.6 SVEIKATOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS

Užsieniečių teisinės padėties įstatyme numatyta, kad sprendimo dėl užsieniečio išsiuntimo iš LR vykdymas sustabdomas, jeigu užsieniečiui reikia suteikti būtinąją medicinos pagalbą, o tos pagalbos suteikimo reikalingumą patvirtina sveikatos priežiūros įstaigos gydytojų konsultacinė komisija⁹. Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairėse taip pat nurodyta, kad negali būti išsiunčiami asmenys, kurių sveikatos būklė neleidžia keliauti¹⁰.

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar užsienietis nebuvo išsiųstas prieš tai URC medicinos punkte neatlikus apžiūros; ar užsienietis nebuvo išsiųstas nustačius, kad sveikatos būklė netinkama kelionei; ar užsieniečiui suteikta tinkama medicininė pagalba.

2.7 LAISVĘ RIBOJANČIOS PRIEMONĖS

LR valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas numato pareigūnų teisę vykdant tarnybines pareigas panaudoti specialiąsias priemones (lazdas, antrankius, surišimo priemonės, kovos imtynių veiksmus ir kt.) tais atvejais, kai jiems pavestų tarnybinių pareigų negalima įvykdyti nekeliant grėsmės savo pačių arba kitų asmenų gyvybei, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę, konkrečią situaciją¹¹. Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairėse nurodyta, kad vienintelės priimtinos laisvę ribojančios priemonės yra tos, kuriomis proporcingai atsakoma į išsiunčiamo asmens priešinimąsi, siekiant suvaldyti tokį asmenį¹².

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar užsienietis iš URC iki automobilio vedamas surakintomis rankomis arba naudojamos kitos laisvę ribojančios priemonės; ar išsiunčiamas užsienietis patyrė smurtą.

2.8 APRŪPINIMAS GERIAMOJU VANDENIU IR MAISTU

URC tvarkoje „Dėl išsiunčiamų ar grąžinamų užsieniečių aprūpinimo geriamuoju vandeniu ir sauso maisto daviniais išsiuntimo ar grąžinimo iš Lietuvos Respublikos metu“ (toliau – URC išsiunčiamų užsieniečių aprūpinimo maistu tvarka) nustatyta, kad kiekvienas užsienietis, kurio išsiuntimas ar grąžinimas trunka ilgiau nei 4 valandas, turi teisę išsiuntimo ar grąžinimo metu gauti geriamojo vandens (0,5 l) ir sauso maisto davinį. Atsižvelgiant į užsieniečio specialiuosius poreikius, jam gali būti skirta dar 0,5 l vandens¹³.

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar užsieniečiui buvo skirtas maisto davinys; ar išsiunčiamas užsienietis gavo geriamojo vandens.

9. LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 128 str. 2 d. 3 p.

10. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo, gairė nr. 16, 1 p.

11. Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos įstatymas, 2000 m. spalio 10 d. Nr. VIII-1996 (aktuali redakcija 2007 m. sausio 12 d. Nr. X-1017), 22 str. 1-2 d., 23 str. 2 d.

12. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo, gairė nr. 19, 1 p.

13. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro tvarka „Dėl išsiunčiamų ar grąžinamų užsieniečių aprūpinimo geriamuoju vandeniu ir sauso maisto daviniais išsiuntimo ar grąžinimo iš Lietuvos Respublikos metu“, 1 ir 5 p.

2.9 IŠSIUNČIAMO ASMENS BAGAŽAS

Lietuvos teisės aktai nereglamentuoja, kaip turi būti supakuotas išsiunčiamo asmens bagažas, ir nenumato jokios paramos užsieniečiui, neturinčiam, kur susidėti asmeninių daiktų. O Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairėse numatyta stebėtojo teisė ir pareiga prižiūrėti, kad išsiunčiamo asmens daiktai būtų tinkamai supakuoti¹⁴.

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar kelioninio krepšio neturintiems užsieniečiams buvo parūpinta kuprinė ar kitoks aplinkinių dėmesio neatkreipiantis krepšys asmeniniams daiktams susidėti; ar užsieniečio daiktai sudėti į pakankamai patvarų ir ilgai kelionei tinkamą krepšį, parinktą atsižvelgiant į užsieniečio turimų asmeninių daiktų kiekį ir dydį.

2.10 KELIONPINIGIAI

Nei Užsieniečių teisinės padėties įstatymas, nei Išsiuntimo ir grąžinimo tvarkos aprašas nenumato galimybės išsiunčiamam užsieniečiui skirti kelionpinigių. O Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairėse nurodyta, kad tiems asmenims, kurie neturi pakankamai lėšų, kad galėtų pasiekti savo kilmės šalį, gali būti skiriama nedidelė pinigų suma (50 eurų)¹⁵.

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar išsiunčiamas užsienietis turi pakankamai lėšų nuvykti iki savo gyvenamosios vietos iš oro uosto savo kilmės šalyje?

8

2.11 LYDINTYS PAREIGŪNAI

Europos Tarybos Ministrų Komiteto Dvidešimtyje gairių vykdant priverstinį išsiuntimą: „Gairė Nr. 18. Lydintys pareigūnai <...> 2. Lydintys pareigūnai turi būti atsakingai parenkami ir atitinkamai išmokomi, įskaitant mokymus apie leistinas prievartos priemones. Jiems turi būti suteikiama pakankama informacija apie išsiunčiamą asmenį, kad išsiuntimas vyktų saugiai, ir turėtų sugebėti bendrauti su išsiunčiamuoju. Valstybės skatinamos užtikrinti, kad bent vienas lydintis pareigūnas būtų tos pačios lyties kaip išsiunčiamas asmuo. 3. Iki išsiunčiant tarp lydinčių pareigūnų ir išsiunčiamojo asmens turėtų būti užmegztas kontaktas. 4. Lydintys pareigūnai turi būti lengvai atpažįstami, neturėtų būti leidžiama dėvėti kaukių ar gobtuvų. Išsiunčiamojo prašymu jie turėtų identifikuoti save koku nors būdu.“

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar lydintys pareigūnai yra supažindinti su tarptautiniais išsiuntimo standartais ir leistinomis prievartos priemonėmis bei dalyvavę mokymuose apie darbo su kitų tautybių ir kultūrų asmenimis ypatumus arba panašiai parengti vykdyti išsiuntimo procedūrą; ar lydintys pareigūnai nedėvi jokių maskuojamųjų priemonių, kad išsiunčiamas asmuo galėtų juos atpažinti.

14. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo, gairė nr. 20, 7 p.

15. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo, gairė nr. 20, 7 p.

2.12 PAŠALINIŲ ASMENŲ DĖMESIO ATKREIPIMAS Į IŠSIUNČIAMĄ ASMENĮ

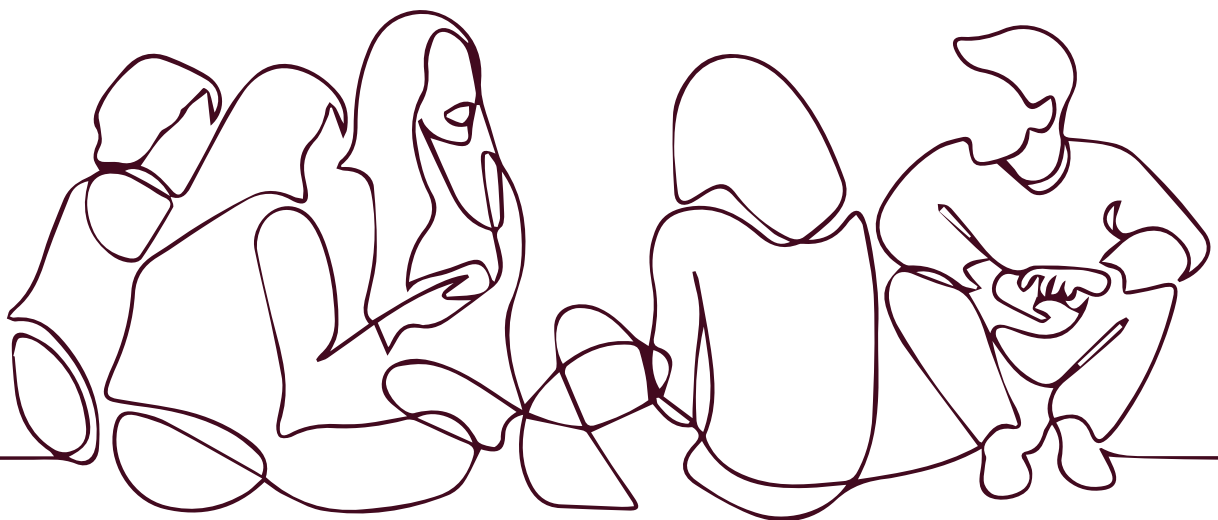
Išsiuntimo ir grąžinimo tvarkos aprašas nustato, kad per tranzitą oro transportu lydintys asmenys negali turėti ginklų ir turi dėvėti civilius drabužius¹⁶. Tai, kad įlaipinimo procesas turėtų būti kuo mažiau pastebimas ir vykdomas atskirai nuo kitų keleivių įlaipinimo, nurodyta ir TMO grąžinimo valdymo ES valstybėse narėse ir Rumunijoje gerosios praktikos studijoje¹⁷.

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar išsiunčiamą užsienietį lydi uniformuotas pareigūnas; ar lydinčio pareigūno elgesys atkreipia pašalinių asmenų dėmesį; ar grąžinant užsienietį su TMO pagalba šios organizacijos atributika nėra aiškiai matoma ir neleidžia aplinkiniams identifikuoti užsieniečio kaip savanoriškai grįžtančio su TMO pagalba.

2.13 SAVANORIŠKO GRĮŽIMO SKATINIMAS

Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairėse nurodyta, kad savanoriškam grįžimui turėtų būti taikoma pirmenybė ir valstybė turėtų imtis priemonių savanoriškam grįžimui skatinti¹⁸. Pasinaudoti TMO teikiama savanoriško grįžimo parama gali neteisėtai Lietuvoje esantys trečiųjų šalių piliečiai, prieglobsčio prašytojai ir prieglobstį gavę užsieniečiai.

Pagrindinės aplinkybės, kurias stebi išsiuntimo operacijų stebėtojas: ar užsienietis gavo informacijos apie savanorišką grįžimą.

16. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 1V-429 „Dėl sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, 2012 m. gegužės 15 d. Nr. 1V-382, 102 p.

17. International Organisation for Migration, *Compilation of Best Practice in Return Management in Selected EU Countries and Romania, 2005*, 6.6 p.

18. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, *Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo*, gairė nr. 1.

3. STEBINT IŠSIUNTIMO PROCEDŪRĄ UŽFIKSUOTI ATVEJAI

3.1 GEROJI PRAKTIKA

Pastebėtina, kad absoliuti dauguma stebėtų ir vertintų išsiuntimo procedūrų buvo įgyvendintos sklandžiai. Užsieniečiai, kurių leidimai gyventi Lietuvoje buvo pasibaigę ir šalyje asmenys gyveno nelegaliai, buvo informuoti apie institucijų sprendimus išsiųsti juos iš šalies asmenims suprantama užsienio kalba: 4 atvejais rusų kalba, 2 atvejais anglų kalba. Visais atvejais, išskyrus du, prieš išsiunčiant asmenims buvo atliekamas sveikatos patikrinimas, visais atvejais prieš pat skrydį buvo atliekamas COVID-19 testas ir gautas neigiamas rezultatas, patvirtinantis užsieniečių galimybę skristi, taip pat užsieniečiams suteiktos (pasiūlytos) vienkartinės veido kaukės ir pirštinės. Buvo įvertintas visų asmenų pažeidžiamumas, pažeidžiamumo veiksniai nustatyti nebuvo. Maisto davinytis nė vienu iš aptariamų atvejų nebuvo skirtas, nes kelionių trukmė buvo pakankamai trumpa, ir visais atvejais buvo numatytas maitinimas lėktuve. Užsieniečiams buvo sudaromos galimybės susisiekti su artimaisiais Lietuvoje arba kilmės šalyse ir pranešti, kad grįžta. URC pareigūnai su užsieniečiais elgėsi profesionaliai: palydėjo juos užsiregistruoti skrydžiui, aviacinio saugumo keleivių patikrai, kartu su užsieniečiais laukė skrydžio Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkte ir lydėjo asmenis į skrydį. Pareigūnai vilkėjo civiliais drabužiais, kad neatkreiptų kitų skrydžio keleivių dėmesio, o lydėjimo procedūrą atliko profesionaliai bendraudami su užsieniečiais, kad šie jaustųsi gerai.

Tipiniu gerosios praktikos pavyzdžiu laikytina 2021 m. balandžio 9 d. vykdyta išsiuntimo procedūra¹⁹. Ukrainos ir Rusijos pilietis buvo išsiunčiamas iš šalies pagal VSAT 2021-03-29 sprendimą dėl išsiuntimo, tačiau, pasibaigus vizai, pilietis neišvyko. 2019-12-04 Migracijos departamentas priėmė sprendimą dėl savanoriško išvykimo, bet jo užsienietis taip pat nevykdė. 2020-02-26 Migracijos departamentas

priėmė sprendimą dėl draudimo 3 metus atvykti į Lietuvą ir Šengeno zoną. 2021-03-21 Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimu užsienietis buvo sulaikytas Užsieniečių registracijos centre iki 2021-06-10. 2021-03-29 buvo priimtas sprendimas išsiųsti užsienietį; su sprendimu užsienietis buvo supažindintas 2021-03-30 rusų kalba. Skrydžio dieną buvo patikrinta užsieniečio sveikatos būklė, atliktas COVID-19 testas, duota kaukių ir guminių pirštinių, jei reikėtų per kelionę.

Užsieniečio daiktai buvo sudėti į 1 bagažo krepšį ir 2 rankinio bagažo krepšius, o prieš kelionę atlikta užsieniečio ir jo daiktų patikra. Užsieniečio apranga buvo tinkama pagal oro sąlygas. Duoti kelionpinigių nenumato teisės aktai, todėl jie nebuvo skirti. Jam buvo sudaromos galimybės susisiekti su savo artimaisiais tiek Lietuvoje, tiek Ukrainoje, o prieš skrydį buvo sudarytos galimybės užsieniečiui susitikti su sūnumi ir paimti iš jo reikalingus asmeninius daiktus.

Užsienietį į oro uostą lydėjo 2 Užsieniečių registracijos centro pareigūnai civiliais drabužiais, išmokyti, kaip vykdyti išsiuntimo procedūrą. Kaip teigiama ataskaitoje, „pareigūnai kalbėjo rusiškai ir palaikė gerą bendradarbiavimo ryšį su užsieniečiu“²⁰. Užsienietis galėjo laukti skrydžio patogiose patalpose, o jį lydintys pareigūnai sudarė sąlygas įsikrauti elektros prietaisus. Tada užsienietis buvo URC pareigūnų ir Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkto pareigūno palydėtas į skrydį ir įsodintas prieš susodinant kitus keleivius, neatkreipiant jį išsiunčiamą asmenį dėmesio.

Apibendrinant visus išsiuntimo procedūrų stebėjimo ataskaitų duomenis, galima išskirti keturias sritis, kuriose fiksuotos gerosios praktikos.

19. 2021-04-09 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

20. Ten pat.

SU IŠSIUNTIMO SPRENDIMU UŽSIENIEČIAI SUPAŽINDINAMI JIEMS SUPRANTAMA KALBA.

Kaip teigiama visose išsiuntimo stebėjimo ataskaitose, su institucijų sprendimais, kurie įpareigojo užsienio piliečius palikti LR ir (arba) numatė draudimą atvykti į šalį / Šengeno zoną, ne ES valstybių piliečiai buvo supažindinti tiesiogiai (pavyzdžiui, rusų, anglų kalbomis). Ataskaitose pažymima, kad buvo įsitikinta, jog informaciją užsienio piliečiai suprato, teismų sprendimų neskundė ir išreiškė norą greičiau grįžti į kilmės šalį. Apie išsiuntimą ir konkrečias kelionės detales kai kada užsieniečiai buvo informuoti tuo pat metu, kai buvo supažindinti su išsiuntimo sprendimu²¹. Potencialios grįžimo datos buvo derinamos su užsieniečiais netrukus po institucijų priimtų sprendimų.

Pavyzdžiui, kaip teigiama ataskaitoje²², Ukrainos ir Rusijos pilietis atvyko į Lietuvą 2016 m. ir, pasibaigus vizos galiojimo laikui, iš šalies neišvyko. Todėl 2019-12-04 Migracijos departamentas priėmė sprendimą dėl savanoriško išvykimo, bet jo užsienietis nevykdė. 2020-02-26 Migracijos departamentas priėmė sprendimą dėl draudimo 3 metus atvykti į Lietuvą ir Šengeno zoną. Kaip teigiama ataskaitoje, „2021-03-29 buvo priimtas užsieniečio išsiuntimo sprendimas, su kuriuo užsienietis buvo supažindintas 2021-03-30 jam suprantama rusų kalba. Supažindinant su sprendimu užsienietis pasirašė, kad neketina skųsti sprendimo. 2021-03-30 buvo suderinta grįžimo data 2021-04-09 ir apie ją informuotas užsienietis.“²³

11

SULAIKYMO ALTERNATYVOS TAIKYMAS IKI ĮSIGALIOJANT SPRENDIMUI IŠVYKTI.

Keliais iš stebėtų atvejų užsieniečiams, kurių leidimai gyventi Lietuvoje buvo pasibaigę ir šalyje asmenys buvo nelegaliai, dėl bendradarbiavimo su valstybės institucijomis šios skyrė alternatyvią sulaikymui priemonę – poreikį pranešti VSAT apie savo buvimo vietą paliekant galimybę gyventi pasirinktoje gyvenamojoje vietoje Lietuvoje. Ši aplinkybė užsienio piliečiams sudarė sąlygas kelis mėnesius iki kelionės gyventi įprastoje namų aplinkoje ir išvengti sulaikymo ir apgyvendinimo URC patalpose. Išsiuntimo dieną užsieniečiai į Tarptautinį Vilniaus oro uostą atvyko savarankiškai nurodytu laiku. Vienu atveju URC pareigūnai pasitiko užsienietį Vilniaus traukinių stotyje ir palydėjo jį į Vilniaus oro uostą²⁴.

Pavyzdžiui, Uzbekistano pilietis į Lietuvą atvyko 2020 m. birželio 16 d. iš Latvijos Respublikos ir per Lietuvos Respublikos teritoriją vyko į Lenkiją neteisėtai gabendamas užsieniečius, kurie neturėjo teisinio pagrindo būti Lietuvoje²⁵. Ataskaitoje pažymima, kad dėl to, jog „užsieniečio tapatybė nustatyta, jis bendradarbiauja su institucijų pareigūnais nustatant jo teisinę padėtį Lietuvos Respublikoje, byloje nėra duomenų apie tai, kad užsienietis šiuo metu keltų grėsmę valstybės saugumui ir viešajai tvarkai, asmuo atliko bausmę, nori grįžti į savo kilmės šalį, yra pagrindo manyti, kad jis laikysis Lietuvos Respublikos įstatymų ir iki priimant ir įgyvendinant sprendimą dėl jo teisinės padėties nepasislėps, priėmė sprendimą, kuriuo užsieniečiui buvo paskirta alternatyvi sulaikymui priemonė – įpareigojimas kiekvieną antradienį atvykti į URC.“²⁶

21. 2021-12-02 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

22. 2021-04-09 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

23. Ten pat.

24. 2021-10-14 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

25. 2021-04-02 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

26. Ten pat.

GALIMYBĖ SUSISIEKTI SU ARTIMAISIAIS KILMĖS ŠALYJE, MAISTO DAVINIO SUTEIKIMAS IR ATSIŽVELGIMAS Į ASMENINIUS POREIKIUS.

Visais atvejais užsieniečiams URC sudarė sąlygas susisiekti su artimaisiais kilmės šalyje telefonu, pranešti jiems, kad grįžta (pateikus URC prašymą), kai užsienietis iki išvykimo buvo sulaikytas URC. Užsieniečių daiktai būdavo sudedami į vieną registruotąjį ir vieną ar keletą rankinių bagažų, per daiktų patikrą jokių pažeidimų neužfiksuota. Vienu iš atvejų, „kadangi užsieniečio bagažas, t. y. lagaminas, buvo per sunkus, pareigūnai padėjo persipakuoti užsieniečiui daiktus, kad daiktai tilptų į 2 registruotus bagažus, ir parūpino rankinio bagažo krepšelių“²⁷. Absoliuti dauguma užsieniečių gavo maitinimą lėktuve (jei skrydžių daugiau nei vienas, maitinimas numatytas visuose), o maisto daavinys skirtas nebuvo dėl, kaip teigiama, santykinai trumpos kelionės arba dėl to, kad išvykstama būdavo po pusryčių. Pagal LR galiojančius teisės aktus, kelionpinigiai nenumatyti. Siekiant per išsiuntimo procedūrą apsaugoti užsieniečius nuo COVID-19, oro uoste užsieniečiams per kelionę suteiktos (pasiūlytos) vienkartinės kaukės ir guminės pirštinės.

Minėtinas vienas atvejis, kai prieš skrydį buvo tikrinama užsieniečio apranga pagal oro sąlygas (ji buvo tinkama), tačiau užsienietis avėjo vasarinę avalynę. „Pažymėtina, kad skrydžio išvakarėse užsieniečiui buvo duoti batai, bet jis juos išmetė ir liko su savo avalyne; ryte prieš išvykstant iš URC jis dar kartą buvo paklaustas dėl batų ar bent kojinių, bet užsienietis nurodė, kad jam nešalta ir atsisakė.“²⁸ Pozityviai vertinama, kad užsieniečiui alternatyvi avalynė buvo pasiūlyta du kartus.

PROFESIONALUS URC PAREIGŪNŲ ELGESYS LYDINT UŽSIENIEČIUS.

Lydėdami užsieniečius į oro uostą, URC pareigūnai dažniausiai elgėsi profesionaliai ir neparodė, kad atlieka išsiuntimo procedūrą, t. y. nevilkėjo pareigūnų drabužių, matomoje vietoje neturėjo šaunamojo ginklo ar antrankių. Pareigūnai lydėjo užsieniečius užsiregistruoti skrydžiui, aviacinio saugumo keleivių patikrai, kartu su užsieniečiais laukė skrydžio Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkte, kuriame buvo patogios laukimo sąlygos. Asmenys turėjo galimybę įsikrauti elektronikos prietaisus, naudotis mobiliaisiais telefonais, sudaromos galimybės nueiti parūkyti. Lydima į lėktuvą taip pat buvo tinkamai, dažniausiai viskas suorganizuota taip, kad nereikėtų laukti bendrojoje laipinimo eilėje su kitais skrydžio keleiviais, asmenys buvo įlaipinami į lėktuvą per rankovę, prieš susodinant kitus keleivius. Stebėjimų ataskaitose apibendrinama, kad lydėjimo procedūra buvo atlikta profesionaliai bendraujant su užsienio šalių piliečiais, neatkreipiant kitų žmonių dėmesio į procedūrą.

Iliustruojant šią gerąją praktiką, minėtinas Uzbekistano Respublikos piliečio išsiuntimo atvejis²⁹ maršrutu Vilnius–Stambulas–Taškentas. Į oro uostą užsienietis atvyko savarankiškai. Ten jį pasitiko du URC pareigūnai civiliais drabužiais ir į save dėmesio neatkreipė. Užsienietis atskirai nuo kitų keleivių su pareigūnais perėjo aviacinio saugumo keleivių patikrą ir laukė skrydžio kartu su URC pareigūnais Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkte, buvo pareigūnų palydėtas į skrydį jau sulaipinus visus keleivius, nors URC pareigūnai oro linijų darbuotojams buvo nurodę, kad išsiunčiamas asmuo turėtų būti įlaipintas pirmas. Ataskaitoje minima, „kad nors užsieniečio laipinimas buvo vykdomas pabaigoje, pareigūnai stengėsi lydėjimą iki lėktuvo vykdyti neatkreipiant kitų keleivių dėmesio, t. y. kol buvo laukiama, kada bus sulaipinti visi keleiviai, pareigūnai su užsieniečiu laukė nuošaliau, ir kai buvo sulaipinti visi keleiviai, tuomet užsienietis buvo palydėtas į lėktuvą.“³⁰

27. 2021-12-02 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

28. 2022-02-24 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

29. 2021-04-02 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

30. Ten pat.

3.2 TRŪKUMAI IR KITI IŠSIUNTIMO STEBĖTOJŲ KOMENTARAI

Atkreiptinas dėmesys, kad, nepaisant gerosios praktikos pavyzdžių, išsiuntimo procedūrose buvo fiksuota trūkumų, o išsiuntimo stebėtojai išreiškė pastebėjimų ir teikė rekomendacijų. Trūkumus galima suskirstyti į du pogrupius: vienus, priklausančius nuo URC pareigūnų, ir kitus, priklausančius nuo įstatymų ir (arba) kitų aplinkybių.

Apibendrinant išsiuntimo procedūrų stebėjimo ataskaitose pateiktus duomenis, galima išskirti penkias sritis, kuriose fiksuoti trūkumai ir siūlytini keitimai.

NEATLIKTAS UŽSIENIEČIŲ SVEIKATOS BŪKLĖS PATIKRINIMAS PRIEŠ SKRYDĮ.

Per dvi stebėtas išsiuntimo procedūras buvo užfiksuota, kad užsienio piliečių sveikatos būklė nebuvo patikrinta ir asmenys neturėjo pažymos, jog gali skristi. Pavyzdžiui, prieš skrydį nebuvo patikrinta Turkijos piliečio sveikatos būklė ir nebuvo gauta medicininė pažyma, patvirtinanti, kad asmuo gali skristi³¹. Analogiškai, nebuvo patikrinta išsiunčiamo Irako piliečio sveikatos būklė³². Abiem minimais atvejais URC pareigūnai nurodė, kad patikrinimas neįvyko dėl to, jog užsieniečiai negyveno URC patalpose. Tačiau ataskaitose pažymima, kad abu asmenys vis tik buvo atvykę į URC, ten jiems iki išsiunčiant buvo nemokamai atlikti COVID-19 testai. Kaip pažymima išsiuntimo procedūros stebėjimo ataskaitoje, „rekomenduotina užtikrinti, kad visi išsiunčiami užsieniečiai turėtų medicininę pažymą, jog gali skristi (lygiai taip, kaip užtikrinama medicininė COVID testo pažyma, dėl kurios užsienietis buvo atvykęs į URC).“³³

NEPAKANKAMAI AIŠKUS INFORMACIJOS UŽSIENIEČIAMS SUTEIKIMAS.

Pasitaikė atvejis, kai išsiunčiamam Irako piliečiui buvo nupirkta skrydžio bilietas į Bagdado oro uostą, o ne į Suleimani oro uostą Irake, kuriame užsienietį planavo pasitikti giminaičiai³⁴. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo Bagdado oro uosto iki asmens gyvenamosios vietovės yra 300 km pavojingu ruožu. Pozityviai vertinamas URC pareigūnų bendravimas su užsieniečiu oro uoste, informacijos teikimas ir galimybių susisiekti su giminaičiais Irake sudarymas, dėl to užsieniečiui pavyko rasti sprendimą, kaip saugiai nuvykti nuo Bagdado iki gyvenamosios vietovės. Vis tik tokios aplinkybės vertintinos kaip rimtas trūkumas ir nesusikalbėjimas, dėl kurio užsienietis galbūt patyrė papildomų nepatogumų, kurių ateityje reikėtų griežtai vengti.

31. 2021-10-14 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

32. 2021-06-10 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

33. 2021-10-14 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

34. 2021-06-10 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

NEPAGEIDAUJAMO DĖMESIO ATKREIPIMAS Į IŠSIUNČIAMUS UŽSIENIO PILIEČIUS.

Trimis atvejais išsiuntimo procedūrų stebėtojai fiksavo uniformą dėvinčius Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkto pareigūnus, kurie galbūt atkreipė kitų oro uoste esančių asmenų dėmesį į išsiunčiamus užsienio piliečius. Nors teigiamai vertinama, kad Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkto pareigūnas palydėjo asmenį į skrydį ir įsodino į lėktuvą prieš susodinant kitus keleivius, pareigūnas „buvo uniformuotas, o užsienietis buvo jo lydymas įsodinti per bendrą keleivių salę, todėl išsiunčiamas užsienietis galėjo susilaukti nepageidautino kitų keleivių dėmesio“³⁵. Identiška situacija fiksuota ir per kitas išsiuntimo procedūras, kai buvo išsiunčiamas Moldovos pilietis³⁶ ir Irako pilietis³⁷. Siūlytina tokių atvejų vengti ir palydėti užsieniečius į lėktuvą ne per bendrą salę, kur laukia kiti keleiviai.

MAISTO DAVINIO NESUTEIKIMAS DĖL PER TRUMPOS KELIONĖS TRUKMĖS.

Šiuo konkrečiu atveju URC maisto davinys išsiunčiamam Uzbekistano Respublikos piliečiui nebuvo skirtas, nors stebėjimo ataskaitoje pažymima, kad skrydis Vilnius–Stambulas–Taškentas kartu su tranzitiniu laukimu truko apie 9 val.³⁸

15

Atkreiptinas dėmesys, kad užsieniečio kelionę į kilmės šalį sudaro ne tik lėktuve praleistas laikas, bet ir laikas, praleistas vykstant iš URC / gyvenamosios vietos (Lietuvoje) iki oro uosto, laukimas oro uoste, skrydis lėktuvu ir kontrolės perėjimas, dažnai ilga kelionė iš oro uosto į namus užsieniečio kilmės šalyje. Tokiu atveju kelionės trukmė yra gerokai ilgesnė, todėl grąžinamas užsienietis gali patirti nepatogumų. Taigi, „nors buvo numatytas maitinimas per abu skrydžius, atsižvelgiant į ilgą kelionės trukmę, rekomenduotina skirti ir maisto davinį.“³⁹

LR TEISĖS AKTUOSE NENUMATYTI KELIONPINIGIAI UŽSIENIEČIAMS.

Nors LR įstatymai nenumato kelionpinigių iš LR išsiunčiamiems piliečiams, ši aplinkybė turėtų būti persvarstyta siekiant palengvinti vykimo į kilmės šalį patirtį užsieniečiams.

35. 2021-10-14 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

36. 2022-02-24 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

37. 2021-06-10 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

38. 2021-04-02 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

39. Ten pat.

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Nuo 2021 m. balandžio iki 2022 m. vasario buvo stebėtos 6 išsiuntimo procedūros, kai iš LR į kilmės šalis buvo išsiųsti 6 užsienio piliečiai. Po vieną užsienietį buvo išsiųsta į Uzbekistaną, Ukrainą, Turkiją, Sakartvelą, Moldovą ir Iraką. Vis tik atkreiptinas dėmesys, kad 2021 m. buvo vykdomos iš viso 56 užsieniečių išsiuntimo procedūros, tačiau informacija buvo gauta apie 20 planuojamų išsiuntimo procedūrų, per kurias buvo planuota išsiųsti 24 užsieniečius.

Apibendrinant, stebėtos išsiuntimo procedūros dažniausiai buvo vykdomos kvalifikuotai ir kokybiškai. Pareigūnai su užsieniečiais tinkamai bendravo tiek išsiuntimo laukiant URC, tiek organizuojant kelionę iš URC į Tarptautinį Vilniaus oro uostą, tiek lydint užsienietį į skrydį oro uoste.

Stebėjimų duomenys leidžia identifikuoti penkias sritis, kuriose buvo stebimos gerosios praktikos atliekant užsieniečių išsiuntimo procedūras. Su išsiuntimo sprendimu užsieniečiai supažindinami jiems suprantama užsienio kalba, dažniausiai taikoma sulaikymo alternatyva iki įsigaliojant sprendimui išvykti, suteikiama galimybė susisiekti su artimaisiais kilmės šalyje ir atsižvelgiama į kitus užsieniečių poreikius, fiksuojamas profesionalus URC pareigūnų elgesys lydint užsieniečius, net jei kyla nesusipratimų.

REKOMENDUOJAMA ŠIOJE ATASKAITOJE MINĖTŲ GERŲJŲ PRAKTIKŲ NEKEISTI, JAS PROAKTYVIAI PALAIKYTI IR TĘSTI.

TAIP PAT REKOMENDUOJAMA LAIKYTIS TARPTAUTINIŲ GRAŽINIMO PROCEDŪRŲ STANDARTŲ, IŠDĖSTYTŲ 2 ŠIOS ATASKAITOS DALYJE.

FIKSUOTI TRŪKUMAI BEI REKOMENDACIJOS IR KAIP JŲ IŠVENGTI ATEITYJE:

VISAIS ATVEJ AIS ATLIKTI UŽSIENIEČIŲ SVEIKATOS BŪKLĖS PATIKRINIMĄ PRIEŠ SKRYDŽIUS.

Kaip minėta, pasitaikė atvejų, kai prieš skrydį tokia sveikatos patikra nebuvo atlikta motyvuojant tuo, kad užsieniečiai negyveno URC patalpose. Vis tik rekomenduojama užtikrinti, kad visi išsiunčiami užsieniečiai turėtų medicininę pažymą, jog gali skristi (lygiai taip, kaip užtikrinama medicininė COVID testo pažyma, dėl kurios užsieniečiai atvyksta į URC).

TEIKTI UŽSIENIEČIAMS VISĄ IR AIŠKIAI SUPRANTAMĄ INFORMACIJĄ, SUSIJUSIĄ SU JŲ SITUACIJA IR IŠSIUNTIMO DETALĖMIS.

Kaip minėta, išsiuntimo praktikoje pasitaikė atvejais, kai išsiunčiamam Irako piliečiui buvo nupirktas skrydžio bilietas į Bagdado oro uostą, o ne į Suleimani oro uostą Irake, kuriame užsieniečių planavo pasitikti giminaičiai. Rekomenduojama ateityje apie skrydį užsieniečių ne tik informuoti žodžiu telefonu, bet ir persiųsti el. paštu ar žinute tikslius skrydžio duomenis, kad atvykimo laikas, oro uostas ar skrydžio numeris negalėtų būti netinkamai suprasti. Taip pat būtina užtikrinti, kad visas kelionės maršrutas būtų suplanuotas taip, jog leistų fiziškai saugiai pasiekti užsieniečių gyvenamąją vietą nuo oro uosto, ypač kai išsiunčiama į pavojingą šalį.

NEATKREIPTI NEPAGEIDAUJAMO DĖMESIO Į IŠSIUNČIAMUS UŽSIENIO PILIEČIUS IR LYDĖTI Į LĒKTUVĄ NE PER BENDRĄ KELEIVIŲ SALĖ.

Kaip minėta, buvo atvejų, kai Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkto pareigūnai atkreipė nepageidaujamą kitų oro uoste esančių asmenų dėmesį į išsiunčiamus užsienio piliečius, nes vilkėdami uniformas lydėjo užsieniečius į lėktuvą per bendrą keleivių salę. Siūlytina tokių atvejų vengti ir palydėti užsieniečius ne per bendrą salę, kur laukia kiti keleiviai.

REKOMENDUOJAMA, KAD ATLIEKANT IŠSIUNTIMO PROCEDŪRĄ DALYVAUTŲ BENT VIENAS TOS PAČIOS LYTIES, KAIP IR Į KILMĖS ŠALĮ IŠSIUNČIAMO ASMENS, PAREIGŪNAS.

Taip pat siūlytina, kad esant galimybei per išsiuntimo procedūrą dalyvautų pareigūnas, gerai sutariantis su užsieniečiu. Šios aplinkybės įgyvendinimas atitiktų Europos Tarybos Ministrų Komiteto „Dvidešimties gairių dėl priverstinio grąžinimo“ standartą.

ĮVERTINTI VISĄ UŽSIENIO PILIEČIŲ KELIŅŲ TRUKMĘ Į KILMĖS ŠALĮ IR TEIKTI JIEMS VISĄ MAISTO DAVINĮ.

Kelionę sudaro ne tik konkretus laikas, praleistas lėktuve, bet ir kelionė iš oro uosto ir į jį, laukimas salėje ir kt., dėl to užsienietis gali patirti nepatogumų. Todėl rekomenduotina atsižvelgti į visą kelionės trukmę ir teikti maisto davinį užsieniečiams.

INICIJUOTI LR TEISĖS AKTŲ PAKEITIMĄ IR NUMATYTI GALIMYBĘ UŽSIENIEČIAMS SKIRTI KELIONPINIGIUS.

Toks sprendimas leistų užtikrinti kokybiškesnę ne ES šalių piliečių kelionę namo, nes ją sudaro ne tik kelionė į oro uostą Lietuvoje, bet ir piliečio kelionė iš oro uosto iki savo gyvenamosios vietos kilmės šalyje. Tokios kelionės gali būti ilgesnės nei 1 000 km, todėl siekiant jas palengvinti rekomenduojama skirti kelionpinigius. Tai atitiktų ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairių nuostatą, pagal kurią asmenims, kurie neturi pakankamai lėšų pasiekti savo kilmės vietą, gali būti skiriama nedidelė pinigų suma (50 eurų)⁴⁰.

